

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

УДК 378.091.33:614.253:377

DOI <https://doi.org/10.32782/health-2024.3.22>

ОНОВЛЕННЯ ВИМОГ ДО РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СЕСТРИНСЬКОЇ СПРАВИ В МЕДИЧНИХ АКАДЕМІЯХ: ВІД ЗНАНЬ, УМІНЬ, НАВИЧОК ДО КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Демянчук Михайло Ростиславович,
доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри медико-профілактичних дисциплін та лабораторної діагностики
КЗВО «Рівненська медична академія» Рівненської обласної ради
ORCID: 0000-0001-8729-5144

Довгалець Оксана Михайлівна,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін,
КЗВО «Рівненська медична академія» Рівненської обласної ради
ORCID: 0009-0004-5438-4801

Артеменко Людмила Вікторівна,
кандидат філологічних наук,
професор кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін,
КЗВО «Рівненська медична академія» Рівненської обласної ради
ORCID: 0000-0001-6653-3043

Переходько Наталія Миколаївна,
кандидат історичних наук,
завідувач кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін
КЗВО «Рівненська медична академія» Рівненської обласної ради
ORCID: 0000-0003-1821-9900

Демянчук Тетяна Миколаївна,
викладач вищої категорії,
викладач-методист циклової комісії професійно-орієнтованих дисциплін терапевтичного
профілю фахового медичного коледжу
КЗВО «Рівненська медична академія» Рівненської обласної ради
ORCID: 0000-0002-8908-4356

Нині мета професійної підготовки – формування компетентних фахівців, які можуть максимально втілювати потенціал у певній галузі трудової діяльності. На сучасному етапі перетворень в освіті майбутніх фахівців сестринської справи, її спрямованості на міжнародні стандарти загострюється проблема підвищення якості змісту підготовки фахівців медичної галузі. Медична освіта за призначенням здійснює професійну підготовку компетентного фахівця, здатного як забезпечувати надання належних медичних послуг, так і покращувати рівень якості охорони здоров'я загалом. Традиційна система підготовки медичних фахівців ґрунтується на передаванні студентам певного обсягу теоретичних знань та розвитку в них практичних навичок. Однак в умовах сучасного суспільства цього підходу недостатньо. Натомість компетентнісний підхід передбачає формування в студентів не тільки знань і навичок, а й здатності застосовувати їх у різних ситуаціях, адаптуватися до змін й ухвалювати відповідальні рішення. Професійно важливою якістю медичної сестри, наприклад, є розвинута емпатія як провідний фактор успіху в процесі лікування, що допомагає за умови забезпечення довірливого, інтимного спілкування проникати в душевні переживання пацієнта, співчувати йому (проявляти безкорисливу чуйність, милосердя, співчуття). Отже, сучасна клінічна практика потребує фахівців, які володіють новітніми технологіями здійснення догляду за хворими, надання відповідних медичних послуг за європейськими вимогами. У сучасній концепції розвитку сестринської справи йдеться про те, що значну увагу варто приділяти не лише

психологічній, а її правовій підготовці фахівця середньої ланки, здатного самостійно працювати в складі єдиної команди. В умовах зміни парадигми надання медичної допомоги професійна компетентність майбутніх фахівців сестринської справи передбачає не лише наявність певних психологічних знань, а й сформованість деяких спеціальних навичок установлювати контакт, слухати, «читати» невербальну мову комунікації, будувати розмову, формулювати запитання. Оновлення вимог до результатів підготовки майбутніх фахівців сестринської справи в медичних академіях є необхідним кроком для підвищення якості медичної освіти та забезпечення високого рівня медичної допомоги. Перехід до компетентнісного підходу допоможе підготувати фахівців, які здатні ефективно працювати в умовах сучасної медицини, адаптуватися до нових викликів та забезпечувати якісну й безпечну медичну допомогу.

Ключові слова: майбутні фахівці сестринської справи, студенти, медична освіта, компетентнісний підхід, оновлення, компетентності.

Demianchuk Mykhailo, Artemenko Liudmyla, Dovhalets Oksana, Perekhodko Nataliia, Demianchuk Tetiana. Updating requirements for the training outcomes of future nursing professionals in medical academies: from knowledge, skills, and abilities to competencies

The purpose of vocational training is currently the formation of competent specialists who can maximize their potential in a certain field of work. At the current stage of transformations in the education of future nursing specialists, its focus on international standards, the problem of improving the quality of the content of the training of medical specialists is becoming more acute. Medical education, according to its purpose, carries out the professional training of a competent specialist who is able to both ensure the provision of appropriate medical services and improve the level of quality of health care in general. The traditional system of training medical specialists is based on the transfer of a certain amount of theoretical knowledge and practical skills to students. However, in the conditions of modern society, this approach is not enough. Instead, the competence approach involves the formation of students not only knowledge and skills, but also the ability to apply them in different situations, adapt to changes and make responsible decisions. A professionally important quality of a nurse, for example, is developed empathy as a leading success factor in the treatment process, which helps, provided trusting, intimate communication, penetrate into the patient's mental experiences, empathize with him (show selfless sensitivity, mercy, compassion). Therefore, modern clinical practice requires specialists who possess the latest technologies for patient care and the provision of appropriate medical services in accordance with existing European requirements. According to the modern concept of the development of nursing, great attention should be paid not only to the psychological, but also to the legal training of a middle-level specialist capable of independent work as part of a single team. In the conditions of a paradigm shift in the provision of medical care, the professional competence of future nursing specialists involves not only the presence of certain psychological knowledge, but also the formation of some special skills to establish contact, listen, "read" the non-verbal language of communication, build a conversation, and formulate questions. Updating the requirements for the results of the training of future nursing specialists in medical academies is a necessary step to improve the quality of medical education and ensure a high level of medical care. The transition to a competency-based approach will allow training specialists who are able to work effectively in the conditions of modern medicine, adapt to new challenges and provide high-quality and safe medical care.

Key words: future nursing professionals, students, medical education, competence approach, updating, competences.

Вступ. Оновлення вимог до результатів підготовки майбутніх фахівців сестринської справи в медичних академіях є актуальним завданням сучасної освіти. В умовах постійного розвитку медичної науки й технологій, а також щораз вищих вимог до якості медичних послуг необхідно переглянути та адаптувати освітні стандарти для підготовки майбутніх медичних сестер. Перехід від традиційної системи знань, умінь і навичок до компетентнісного підходу є ключовим елементом цього процесу.

Традиційна система підготовки медичних фахівців ґрунтується на передаванні студентам певного обсягу теоретичних знань та практичних навичок. Вона містить фундаментальні медичні дисципліни, клінічну практику та розвиток технічних умінь, необхідних для виконання професійних обов'язків. Однак в умовах сучасного суспільства цього підходу недостатньо. Натомість компетентнісний підхід передбачає формування

в студентів не тільки знань і навичок, а й здатності їх застосовувати в різних ситуаціях, адаптуватися до змін та ухвалювати відповідальні рішення. Компетентності передбачають комбінацію теоретичних знань, практичних навичок, особистих якостей та професійних цінностей. Вони забезпечують здатність до самостійного навчання, критичного мислення та ефективної комунікації.

Мета статті полягає у виявленні сучасних вимог до результатів підготовки майбутніх фахівців сестринської справи, які відбиваються в можливостях компетентнісної парадигми вищої медичної освіти.

Методи дослідження: для досягнення мети статті використано низку методів наукового пізнання, а саме: аналіз, синтез, узагальнення та ін.; також апелювали до методології компетентнісного й системного підходів. Використання методологічних засад цих підходів дало змогу уточнити вектори розвитку й оновлення профе-

сійної підготовки майбутніх фахівців сестринської справи в сучасному світі. Також ураховано положення особистісно-діяльнісного підходу, які уточнюють напрями вибору практичних методів формування компетентностей студентів, виявляючи їх потенційні індивідуальні можливості.

Результати дослідження. Початок ХХІ століття в педагогіці характеризується підвищеним інтересом до особистості студента. Протягом усього радянського періоду в системі вищої освіти студента розглядали як об'єкта навчання, особистісний потенціал якого спрямовували на засвоєння певного змісту, заданого зовні. У системі освіти особистість та її інтереси не були пріоритетами. Система освіти ігнорувала розвиток особистості як особливу цінність освітнього процесу.

Зміна соціальної ситуації в країні викликала необхідність розробити іншу систему медичної освіти, здатну створити умови, що сприяють формуванню та вдосконаленню власне особистості студента, його готовності до саморозвитку та творчості через набуття відповідних компетентностей.

Логіка підготовки студента в закладі вищої медичної освіти диктується освітньо-кваліфікаційною характеристикою медичного працівника, складеною на основі нормативних положень з вимогами суспільства до компетентностей, якими повинен володіти випускник. Варто відзначити такі компетентності майбутніх фахівців сестринської справи, які важливі для здійснення професійного самовдосконалення:

– усвідомлення та сприйняття морально-етичних норм поведінки стосовно колег, пацієнтів, навколишнього середовища (принцип біоетики), володіння та дотримання норм здорового способу життя; потреба в навчанні; здатність до об'єктивної критики та самокритики; адаптивність і комунікабельність;

– наполегливість у досягненні мети; знання іноземної мови; навички роботи з комп'ютерними технологіями; уміння збирати, аналізувати та керувати інформацією; дослідницькі навички.

Перелічені компетентності зазвичай вважають кінцевою метою навчання, однак саме вони є основою формування готовності до самовдосконалення майбутніх фахівців сестринської справи. Досягнення мети формування відповідних зазначеним компетенціям умінь визначається внеском кожної навчальної дисципліни в кінцевий результат.

Порядок вивчення дисциплін на доклінічних і клінічних етапах відповідає логіці розвитку про-

фесійного мислення: від фундаментальних знань, законів і закономірностей, які закладають основи клінічного мислення, до спеціальних дисциплін, опанування яких завершує формування здатності виконувати професійні завдання на основі узагальненого володіння знаннями, способами та прийомами діяльності.

Однак аналіз публікацій у медичних журналах, інтерв'ю та бесіди з медичним персоналом лікарень і поліклінік дають змогу простежити зміни у вимогах суспільства до професійної моделі сучасного медичного працівника середньої ланки. Для того щоб медичний працівник відповідав вимогам, які постійно змінюються та ускладнюються, необхідно професійно самовдосконалюватися. Адаже глибокі зміни, що відбулися в нашій країні, стосуються всіх галузей життя суспільства, зокрема й системи освіти, яка виявилася нездатною розв'язати багато проблем, викликаних сучасними соціально-економічними вимогами.

Нині мета професійної підготовки – формування компетентних фахівців, які можуть максимально втілювати потенціал у певній галузі трудової діяльності. Водночас зміни, що відбуваються в соціальному, політичному, духовному та економічному житті нашої країни, активізують потребу у фахівцях, здатних свідомо визначити стиль свого життя, відповідати за результати власних вчинків, чітко визначити напрями розвитку та вдосконалення.

На сучасному етапі перетворень в освіті майбутніх фахівців сестринської справи, її спрямованості на міжнародні стандарти загострюється проблема підвищення якості змісту підготовки фахівців медичної галузі. Медична освіта за призначенням здійснює професійну підготовку компетентного фахівця, здатного як забезпечувати надання належних медичних послуг, так і покращувати рівень якості охорони здоров'я загалом.

На думку сучасних авторів [1; 2 та ін.], провідною метою підготовки майбутніх фахівців сестринської справи є формування фахівців нового зразка, у центрі професійної діяльності яких є особистість з її особливостями, індивідуальним станом здоров'я та внутрішніми можливостями до адаптації; фахівців, діяльність яких зосереджена на творчому, діалогічному, емпатійному спілкуванні з пацієнтом, на активізації потенційних можливостей особистості, покращенні та гармонізації індивідуальних акмеологічних резервів; фахівців, здатних належно доглядати за хворими, встановлювати медсестринський діа-

гноз, визначати проблеми пацієнта, виконувати призначення лікаря в амбулаторних та стаціонарних умовах, в умовах сім'ї, освітніх закладах.

Соціальні зміни в суспільстві, науково-технічний прогрес у галузі медицини, використання комп'ютерної техніки та іншого високотехнологічного обладнання передбачають високоінтелектуальну працю й вимагають від майбутніх фахівців сестринської справи широкого загальноосвітнього, науково-технічного, професійного та культурного світогляду. Сучасне суспільство вимагає від медичного працівника середньої ланки технологічної обізнаності, знань із соціальних, медичних і біологічних наук, дотримання медичної етики [3; 4 та ін.].

У сучасних дослідженнях з проблем професійної підготовки медичних працівників звертається увага на недостатнє впровадження інноваційних технологій навчання в закладах медичної освіти, необхідність побудувати систему навчання на основі гуманної педагогіки, недостатнє забезпечення освітніх закладів інформаційно-комунікаційними технологіями тощо.

В умовах суспільних запитів на якість медичних послуг зростають вимоги до професійної діяльності майбутніх фахівців сестринської справи. Разом із потребою в наданні первинної медико-санітарної допомоги, технологічній обізнаності, знаннях соціальних, медичних, біологічних наук у поліклініках, амбулаторіях, лікарнях сьогодні очікують психолога-практика й майстра діалогічної взаємодії, який дотримується так званого Етичного кодексу медичної сестри.

Медичний працівник середньої ланки зараз є партнером лікаря й виконує багато самостійних функцій. Він збирає інформацію про хворого, вивчає його потреби та проблеми, планує і реалізує план лікування пацієнтів певних груп, консультується з лікарем, інформує лікаря про зміни в стані здоров'я хворого; разом з лікарем бере активну участь в обходах, реалізує його призначення не тільки за діагностичними, а й за лікувальними заходами, здатний діяти незалежно й у співпраці з іншими фахівцями охорони здоров'я [5; 6 та ін.]. Професійно важливою якістю медичної сестри, наприклад, є розвинута емпатія як провідний фактор успіху в процесі лікування, що допомагає за умови забезпечення довірливого, інтимного спілкування проникати в душевні переживання пацієнта, співчувати йому (проявляти безкорисливу чуйність, милосердя, співчуття). Отже, сучасна клінічна практика потребує фахівців, які володіють новітніми

технологіями здійснення догляду за хворими й надання відповідних медичних послуг за європейськими вимогами [7].

Це вимагає від медичних працівників готовності до постійного професійного самовдосконалення. Таку готовність, на нашу думку, потрібно формувати в студентів ще під час навчання в ЗВМО, який є соціумом, спрямованим на створення ефективних умов для самовдосконалення, самореалізації та саморозвитку особистості. Процес формування професійних якостей медичного працівника середньої ланки значною мірою визначається навчально-виховним середовищем ЗВМО. На сучасному етапі вдосконалюється й оновлюється освітній обсяг, створюють принципово нові потенційні можливості для добору ефективних засобів і технологій професійної підготовки медичних фахівців, які сприяли б професійному становленню й гармонійному розвитку молодій людині.

Сучасні вимоги до сестринської справи визначають завдання виховання медичного працівника середньої ланки нового типу. Такий фахівець, окрім медичних знань, умінь, прихильності до принципів деонтології, повинен володіти розвиненими компетентностями, зрілими особистісно-психологічними якостями й знати правове регулювання своєї професійної діяльності [8]. Згідно із сучасною концепцією розвитку сестринської справи, велика увага повинна приділятися не лише психологічній, а й правовій підготовці фахівця середньої ланки, здатного самостійно працювати в складі єдиної команди. Зараз, в епоху сучасних досягнень медичної науки, дедалі важливішою стає проблема смерті із загальнолюдської точки зору й надання допомоги людям, які помирають, тому проблеми взаємодії медпрацівників зі смертю стають пріоритетними.

Очевидно, що нині проблема формування професійної компетентності майбутніх фахівців сестринської справи є практичним аспектом більш обширної, маючи глобальний характер, проблеми реалізації соціопсихосоматичного підходу до здоров'я і хвороби та встановлення зв'язку між медсестрою і пацієнтом у лікувальному процесі терапевтичного співробітництва.

В умовах зміни парадигми надання медичної допомоги професійна компетентність майбутніх фахівців сестринської справи передбачає не лише наявність певних психологічних знань, а й сформованість деяких спеціальних навичок установлювати контакт, слухати, «читати» невербальну мову комунікації, будувати розмову, формулю-

вати запитання. Важливим є також контролювання медсестрою власних емоцій, здатність зберігати впевненість, контролювати свої реакції та поведінку загалом.

Психологічною якістю, що забезпечує адекватну комунікацію в системі взаємин «медичний працівник – пацієнт», є також емпатія, здатність до співчуття, співпереживання, співчуття, психологічна «залученість» у світ переживань хворого. Емоційна співучасть допомагає встановити психологічний контакт з хворим, отримати більш повну та точну інформацію про нього, його стан, вселити впевненість у компетентність медичного працівника, в адекватність здійснюваного ним лікування та діагностичного процесу, вірити у видужання.

Компетентнісний конструкт розвитку вищої медичної освіти декларує, що майбутні фахівці сестринської справи повинні володіти загальними компетентностями, як-от:

- розуміти сутність і соціальну значущість майбутньої професії, виявляти до неї стійкий інтерес;

- організовувати власну діяльність, вибирати типові методи й способи виконання професійних завдань, оцінювати їх виконання і якість;

- ухвалювати рішення в стандартних і нестандартних ситуаціях, нести за них відповідальність;

- шукати й використовувати інформацію, необхідну для ефективного виконання професійних завдань, професійного й особистісного розвитку;

- використовувати інформаційно-комунікаційні технології в професійній діяльності;

- самостійно визначати завдання професійного й особистісного розвитку, займатися самоосвітою, свідомо планувати та підвищувати кваліфікацію.

Сучасні вектори модернізації підготовки майбутніх фахівців сестринської справи враховують потреби сучасної медичної системи, змінні соціальні та технологічні вимоги, а також нові виклики й можливості, що виникають у сфері охорони здоров'я. Деякі з основних векторів модернізації зараховують:

- інтеграцію передових медичних технологій: майбутні медичні сестри повинні бути ознайомлені з передовими медичними технологіями, як-от цифрові системи управління медичною документацією, телемедицина, віртуальна реальність для навчання та симуляції, що дають змогу підвищити якість допомоги пацієнтам й оптимізувати лікувальні процеси;

- розвиток міжпрофесійної співпраці: збільшення співпраці між медичними фахівцями різних спеціальностей, як-от лікарі, медичні сестри, фармацевти та інші, сприяє покращенню координації догляду за пацієнтами та підвищує ефективність лікування;

- підвищення якості клінічної практики: сучасні програми підготовки медичних сестер акцентують увагу на практичних навичках, включно з клінічною практикою в різних медичних установах, симуляційне навчання та навчання на манекенах, що дає змогу студентам набути необхідного досвіду перед вступом у професійну практику та ін.

Висновки. Оновлення вимог до результатів підготовки майбутніх фахівців сестринської справи в медичних академіях є необхідним кроком для підвищення якості медичної освіти та забезпечення високого рівня медичної допомоги. Перехід до компетентнісного підходу дасть змогу підготувати фахівців, які здатні ефективно працювати в умовах сучасної медицини, адаптуватися до нових викликів та забезпечувати якісну й безпечну медичну допомогу. Компетентнісний підхід передбачає не лише засвоєння теоретичних знань, а й розвиток практичних умінь і навичок, необхідних для успішної професійної діяльності майбутніх фахівців сестринської справи. Це означає, що студенти повинні мати змогу набути практичного досвіду в різних клінічних установах, залучатися до симуляційного навчання та реалізовувати реальні клінічні сценарії.

Оновлення вимог також має містити збільшення акценту на міжпрофесійну співпрацю, етику та психосоціальні аспекти медичної практики. Зокрема, студентам варто надавати можливість навчатися в групах, де вони спільно з лікарями, фармацевтами та іншими медичними працівниками працюватимуть для реалізації клінічних сценаріїв і навчання ефективної комунікації та співпраці. Урахування сучасних вимог до підготовки майбутніх фахівців сестринської справи також може передбачати інтеграцію передових технологій, які дають змогу студентам отримувати доступ до актуальної медичної інформації, використовувати віртуальні навчальні середовища та інші інноваційні засоби для покращення навчання та розвитку навичок. Отже, перехід до компетентнісного підходу в навчанні майбутніх фахівців сестринської справи відповідає вимогам сучасної медичної системи і сприятиме підвищенню якості медичної освіти та наданню високоякісної медичної допомоги.

ЛІТЕРАТУРА

1. Яворська Г. Х., Пономарюк Л. П. Професійна підготовка молодших медичних спеціалістів як педагогічна проблема. *Наука і освіта. Сер.: Педагогіка*. 2012. № 1. С. 87–89.
2. Ястремська С. О. Теорія і методика професійної підготовки майбутніх магістрів сестринської справи у вищих медичних навчальних закладах засобами дистанційного навчання : дис. ... докт. пед. наук: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Хмельницький, 2018. 564 с.
3. Ільницька Т. С. Дослідження ефективності підготовки майбутніх медсестер до професійної діяльності в умовах цифровізації медичних коледжів. (2023). *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*. 2023. № 69. С. 35–42. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2023-69-35-42>
4. Awatef A. B. R. A Case Study: Enhancing the Learning Process and the Quality of the Students' Work in Online Courses Using Multiple High Impact Practices and Civic Strategied. *International Journal of Higher Education*. 2021. № 10 (2). С. 308–318. <https://doi.org/10.5430/ijhe.v10n2p308>
5. Chernenko O. Modern pedagogical technologies in higher education. *Pedagogy and Education Management Review*. 2020. № 2. С. 52–59. <https://doi.org/10.36690/2733-2039-2020-2-52>
6. Demianchuk M. R. Analysis of the results of studying vocational training of future junior specialists in nursing in colleges. *Медицина освіти*. 2020. № 2. С. 20–24.
7. Melnychuk I., Kalyniuk N., Humenna N., Rohalskyi I., Yastremska S., Straznikova I., Bloschynskyi I. Organization of distance learningon "Nursing" specialty: methodological and legal aspects. *International Journal of Applied Exercise Physiology*. 2019. № 8 (3). С. 11–18.
8. Melnychuk I. M. Peculiarities of creating interactive educational environment in vocational training of future medical specialists. *Медицина освіти*. 2020. № 2. С. 87–91.

REFERENCES

1. Iavorska, H. Kh., Ponomariuk, L. P. (2012) Profesiina pidhotovka molodshykh medychnykh spetsialistiv yak pedahohichna problema [Professional training of junior medical professionals as a pedagogical problem]. *Nauka i osvita. Ser.: Pedahohika*, 1, 87–89 [in Ukrainian].
2. Iastremska, S. O. (2018) *Teoriia i metodyka profesiinnoi pidhotovky maibutnikh mahistriv sestrynskoi spravy u vyshchykh medychnykh navchalnykh zakladakh zasobamy dystantsiinoho navchannia [Theory and methods of professional training of future masters of nursing in higher medical schools by distance learning]*. (Doctoral dissertation). Khmelnytskyi [in Ukrainian].
3. Ilnytska, T. S. (2023). Doslidzhennia efektyvnosti pidhotovky maibutnikh medsester do profesiinnoi diialnosti v umovakh tsyfrovizatsii medychnykh koledzhiv [Research on the Effectiveness of Training Future Nurses for Professional Activities in the Conditions of Digitalization of Medical Colleges]. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems – Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*, 69, 35–42. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2023-69-35-42> [in Ukrainian].
4. Awatef, A. B. R. (2021). A Case Study: Enhancing the Learning Process and the Quality of the Students' Work in Online Courses Using Multiple High Impact Practices and Civic Strategied. *International Journal of Higher Education*, 10 (2), 308–318. <https://doi.org/10.5430/ijhe.v10n2p308> [in English].
5. Chernenko, O. (2020). Modern pedagogical technologies in higher education. *Pedagogy and Education Management Review*, 2, 52–59. <https://doi.org/10.36690/2733-2039-2020-2-52> [in English].
6. Demianchuk, M. R. Analysis of the results of studying vocational training of future junior specialists in nursing in colleges. *Medychna osvita*, 2, 20–24 [in Ukrainian].
7. Melnychuk, I., Kalyniuk, N., Humenna, N., Rohalskyi, I., Yastremska, S., Straznikova, I., Bloschynskyi, I. (2019) Organization of distance learningon "Nursing" specialty: methodological and legal aspects. *International Journal of Applied Exercise Physiology*, 8, 3, 11-18 (data zvernennia: 15 bereznia 2024). [in English].
8. Melnychuk, I. M. (2020) Peculiarities of creating interactive educational environment in vocational training of future medical specialists. *Медицина освіти*, 2, 87–91 [in Ukrainian].